

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

Evaluatie van beschermingsbesluiten met een archeologische waarde

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

EVALUATIE VAN
BESCHERMINGSBESLUITEN MET EEN
ARCHEOLOGISCHE WAARDE

MARIJN VAN GILS EN KATRIEN COUSSERIER

INHOUD

1	KADER	5
2	DOELSTELLINGEN	6
3	WERKWIJZE	7
3.1	DATASET	7
3.2	VOORSTELLEN VOOR AANPASSING EN PRIORITERING.....	7
3.2.1	PROCEDURES.....	7
3.2.2	KOSTEN	8
3.2.3	PRIORITERING	8
4	RESULTATEN	9
4.1	ALGEMEEN	9
4.2	BESCHERMINGEN ALS ARCHEOLOGISCHE SITE	9
4.3	BESCHERMINGEN ONDER EEN ANDER STATUUT	9
4.3.1	ALGEMEEN.....	9
4.3.2	ARCHEOLOGISCHE WAARDE ONVOLDOENDE GEKEND.....	10
4.3.3	ALLEEN ONDERGRONDS AANWEZIGE ARCHEOLOGIE	10
4.3.4	BOVENGRONDS ZICHTBARE ARCHEOLOGIE	12
4.3.5	ARCHEOLOGIE ALS ONDERDEEL IN BESCHERMING VAN BOUWKUNDIG ERFGOED	15
5	BESLUIT	17
6	LITERATUUR	18

1 KADER

De evaluatie van beschermingsbesluiten met een archeologische waarde kadert in de evaluatie van het beschermde bestand zoals vooropgesteld in de Beleidsnota 2019-2024: *“We evalueren stelselmatig het reeds beschermde bestand. We actualiseren het door volop in te zetten op het wijzigen van besluiten en het opheffen van beschermingen: we bekijken hoe we de bijhorende procedures daartoe kunnen vereenvoudigen. We pakken de evaluatie van het beschermde bestand thematisch aan, nemen daarbij het ganse Vlaamse grondgebied als uitgangspunt en leggen de prioriteiten vast in samenspraak met de lokale besturen. Zij zijn immers eerstelijnspartners in het beheer van beschermd erfgoed.”*

“Nieuwe beschermingscampagnes spelen in op aantoonbare en gewichtige hiaten, vertrekkend vanuit een thematische analyse en evaluatie van het reeds beschermde bestand.”

“Bij bestaande beschermingen maken we prioritair werk van het aanpassen of opheffen van besluiten die onduidelijkheden of administratieve fouten bevatten en daardoor weinig rechtszekerheid bieden.”

Dit project bouwt verder op de doelmatigheidsanalyse van het beschermingsinstrumentarium, een analyse die een eerste inzicht bood in de problematiek van de beschermingsbesluiten¹. Uit dit onderzoek werd duidelijk dat de problematiek van het archeologisch beschermingsbeleid sterk verschilt van die van bouwkundig en landschappelijk erfgoed. Dit is het resultaat van de historiek van het beleid en de regelgeving.

De wet van 1931 creëerde een wettelijk kader om bouwkundig en landschappelijk erfgoed te beschermen. Beschermen met een specifiek archeologisch statuut werd pas mogelijk met het Archeologiedecreet in 1993. Het werd bovendien pas toegepast vanaf 2004. Dit leidde tot grote verschillen in het aantal beschermingen. Het beschermde bestand omvatte bij aanvang van dit project² 11.395 beschermde monumenten, 1568 stads- of dorpsgezichten, 684 cultuurhistorische landschappen, 43 archeologische sites en 22 overgangszones. Hieruit blijkt een extreem laag aantal beschermde archeologische sites.

Voor een evenwichtig en effectief archeologisch beschermingsbeleid dat de rijkdom aan archeologische sites en hun informatiepotentieel vrijwaart, is er vooral nood aan het opmaken van nieuwe beschermingen. Voorliggend project heeft evenwel niet tot doel om hiertoe hiaten in het beschermd bestand te identificeren.

De beschermingen als archeologische site zijn echter niet de enige aanduidingsobjecten³ met een archeologische component. Voor de ingang van het Archeologiedecreet zetten de voorlopers van het agentschap soms de monumentenwetgeving in om het behoud van archeologische sites te garanderen. Ook werd bij bouwkundig en landschappelijk erfgoed soms een archeologische component in het beschermingsbesluit opgenomen⁴.

In 2017 werd voor de doelmatigheidsanalyse een databank opgemaakt met aanduidingsobjecten met een archeologische component, los van het beschermingsstatuut (monument, cultuurhistorisch landschap, stads- of dorpsgezicht, archeologische site) of de regelgeving waaronder zij beschermd werden. Op basis van de Inventaris Onroerend Erfgoed werden in juli 2017 hierin 188 aanduidingsobjecten ingevoerd⁵. Dat leidde tot een eerste inzicht in de problematiek van deze

---

¹ De Clercq (red.) 2017; Cousserier & Ribbens 2019.

² 31 december 2019.

³ Aanduidingsobjecten vormen de juridische module in de Inventaris Onroerend Erfgoed. Erfgoedobjecten vormen de inhoudelijke module. Een aanduidingsobject geeft informatie over het juridische statuut van een onroerend goed in de inventaris.

⁴ Cousserier & Ribbens 2019, 6-7.

⁵ De bevraging van de inventaris gebeurde op basis van verschillende criteria. Zie: Cousserier & Ribbens 2019, 5-6.

beschermingen, met onder andere de vaststelling dat een deel van deze besluiten kunnen verbeterd worden⁶.

2 DOELSTELLINGEN

In dit project 'Evaluatie van de beschermingsbesluiten met een archeologische waarde' evalueren we alle beschermingsbesluiten met een archeologische waarde op dossierniveau. Enerzijds werd onderzocht of het bestaande beschermde pakket archeologisch erfgoed, ongeacht het statuut, beschermingen omvat die vandaag niet meer voldoen aan de huidige selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau. Anderzijds werd onderzocht of de bestaande beschermingsbesluiten die als doel hebben het archeologisch erfgoed te vrijwaren, voldoende sluitend zijn. Dit moet resulteren in een **weloverwogen lijst van aan te passen beschermingsbesluiten**. In deze lijst nemen we voor elk aanduidingsobject op:

- de mogelijkheden tot verbetering die aanleiding geven tot aanpassing;
- een voorstel tot aanpassing; met de procedures en onderzoeken die hiervoor nodig zijn;
- een gemotiveerd voorstel tot prioritering.

---

⁶ Cousserier & Ribbens 2019, 31-34.

3 WERKWIJZE

3.1 DATASET

In het kader van dit project werd de databank van de doelmatigheidsanalyse up-to-date gebracht en **aangevuld tot 203 aanduidingsobjecten** (bijlage 1). Negen nieuw beschermde archeologische sites en zes ad hoc toevoegingen⁷ vervolledigen de dataset. De 203 aanduidingsobjecten zijn niet het equivalent van 203 archeologische sites of beschermde items. Verschillende items kennen een dubbele (of zelfs driedubbele) bescherming, met meerdere statuten uit verschillende wettelijke kaders. De dataset omvat daarom slechts **141 beschermde archeologische items**. Elk beschermingsbesluit van de dataset werd individueel gecontroleerd op mogelijke verbeteringen, en dit zowel inhoudelijk als formeel.

3.2 VOORSTELLEN VOOR AANPASSING EN PRIORITERING

3.2.1 Procedures

Voor elk aan te passen besluit stellen we de meest eenvoudige procedure voor om het besluit te optimaliseren. Het Onroerenderfgoeddecreet voorziet hiervoor, naast het toevoegen van een nieuwe bescherming, de mogelijkheid om bestaande besluiten te wijzigen, om te zetten of op te heffen.

Nieuwe bescherming

Een nieuw beschermingsbesluit is nodig wanneer een uitbreiding of fundamentele wijziging nodig is. Het oude besluit moet dan expliciet opgeheven worden. Het nieuwe beschermingsbesluit vervangt zo het oude besluit.

Er kan ook een nieuw beschermingsbesluit als archeologische site toegevoegd worden indien een bescherming als monument, stads- of dorpsgezicht of landschap niet voldoende aangepast is aan de effectieve bescherming van de aanwezige archeologische waarden maar best behouden blijft omwille van bouwkundige en/of landschappelijke erfgoedwaarden. Het betreft dan de toevoeging van een volledig nieuwe bescherming, geen vervanging.

Wijzigen van het beschermingsbesluit

Een beschermingsbesluit kan gewijzigd worden als het toepassingsgebied ervan niet wordt uitgebreid. Administratieve fouten of niet-essentiële elementen kunnen op deze manier worden hersteld. Ook beheersdoelstellingen kunnen via deze procedure worden toegevoegd.

Omzetten van het beschermingsbesluit

Voor besluiten die dateren van vóór de inwerkingtreding van het Onroerenderfgoeddecreet voorziet het decreet de mogelijkheid om een oud beschermingsstatuut om te zetten naar een ander (nieuw) statuut en er de toepasselijke rechtsgevolgen van het Onroerenderfgoeddecreet aan te koppelen. De omzettingprocedure is enkel aangewezen wanneer een goed beschermd werd onder een incorrect of inadequaat statuut. Het dient niet om inhoudelijke wijzigingen aan te brengen.

---

⁷ Het betreft de beschermingen als:

- monument: het Wilderkasteel te Sint-Pieters-Leeuw (ID 1592), kasteelpark: resten van de burcht te Stokkem (ID 2117), kasteeldomein Vilain: toegangsbrug en toegangspoort te Gentbrugge (ID 10025) ;
- stads- of dorpsgezicht: kasteeldomein Vilain: park, omwalling en omgeving te Gentbrugge (ID 10026);
- cultuurhistorisch landschap: Westhoekduinen in De Panne (ID 11695), Heverleebos en Meerdaalwoud te Bierbeek, Leuven en Oud-Heverlee (ID 1134).

Zowel beschermingen als monument als beschermingen als cultuurhistorisch landschap kunnen worden omgezet naar een bescherming als archeologische site. De enige uitzondering in het decreet is de bescherming als stads- of dorpsgezicht; deze kan niet worden omgezet naar archeologische site.

Opheffen van het beschermingsbesluit

Wanneer de erfgoedwaarden onherstelbaar aangetast of verloren zijn gegaan kunnen beschermingen worden opgeheven. Ook wanneer een nieuw beschermingsbesluit wordt opgemaakt ter vervanging van een bestaand besluit moet het oude beschermingsbesluit expliciet opgeheven worden voor die site.

3.2.2 Kosten

Procedures

Het doorlopen van boven beschreven procedures vraagt uiteraard een zekere tijdsinvestering en dus personeelskost. Daarom stellen we steeds de procedure voor die de kleinste (tijds)investering met zich meebrengt. De verschillen tussen de procedures zijn echter klein. Bij het wijzigen, omzetten of opheffen van een beschermingsbesluit moet geen advies gevraagd worden aan de betrokken colleges van burgemeester en schepenen of aan de betrokken administraties van de Vlaamse Overheid, maar verder lopen deze procedures gelijk met de procedure voor een nieuwe bescherming.

Onderzoek

Het aanpassen van beschermingsbesluiten vereist vaak inhoudelijk onderzoek. Soms volstaan hiervoor bronnen uit de literatuur, inventarissen en kaarten (Digitaal Hoogtemodel, orthofoto's, historische kaarten, enz.) en kan het dus beperkt blijven tot bureauonderzoek. Vaak is echter terreinonderzoek noodzakelijk, bijvoorbeeld als de aanwezigheid of bewaringstoestand van archeologische resten gecontroleerd moet worden.

De kost van terreinonderzoek kan sterk variëren maar ligt doorgaans (veel) hoger dan de kost van bureauonderzoek. Terreinonderzoek gaat bovendien steeds gepaard met bureauonderzoek. Deze kost precies inschatten voor elk voorstel tot aanpassing is echter niet eenvoudig en valt buiten de scope van dit project. In plaats daarvan bieden we een algemeen idee van de grootteorde door aan te geven welk type onderzoek nodig zou zijn voor de aanpassing:

- geen onderzoek;
- (alleen) bureauonderzoek;
- terreinonderzoek (steeds in combinatie met bureauonderzoek).

3.2.3 Prioritering

Voor de prioritering houden we rekening met de **kosten-baten-verhouding**:

- baten:
  - o de ernst van de gevolgen die ondervangen zou worden door een aanpassing;
- kosten:
  - o de kosten van de nodige procedures;
  - o de kosten van de nodige onderzoeken.

Zowel de kosten als baten kunnen op dit moment niet in absolute (financiële) termen worden uitgedrukt. Het betreft daarom een inschatting waarbij relatieve grootteordes worden vergeleken. Voor elk voorstel tot aanpassing motiveren we kort de prioritering.

We drukken de prioriteit uit als 'hoge prioriteit', 'lage prioriteit' of 'geen prioriteit'. **Dit moet echter steeds in de relatieve zin worden begrepen**, met name alleen binnen de set van aan te passen besluiten, maar niet tegenover de opmaak van nieuwe beschermingsdossiers.

4.3.2 Archeologische waarde onvoldoende gekend

4.3.2.1 Problematiek

Bij 19 aanduidingsobjecten wordt een archeologische waarde aangegeven in het beschermingsbesluit, maar is de archeologische waarde onvoldoende gekend. Het gaat om achttien stadswoningen en één brouwerij in Diest, allemaal beschermd als monument. Wellicht werd met ‘archeologische’ waarde eerder ‘bouwhistorische waarde’ bedoeld, of betreft het een tijdsgebonden synoniem voor ‘oudheidkundige’ of ‘historische’ waarde.

De vermelding van archeologische waarde kan onduidelijkheid veroorzaken over de rechtsgevolgen, zowel bij eigenaars als consultants. Zij zouden immers kunnen twifelen over de noodzaak voor archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige of toelatingsplichtige ingrepen. Bij deze items kan een potentieel bestaan voor de aanwezigheid van ondergrondse archeologische elementen, maar deze archeologie is momenteel onvoldoende gekend en vormde dus geen aanleiding voor de bescherming. Deze dient daarom niet via de rechtsgevolgen van de bescherming als monument opgevolgd te worden, maar via het reguliere archeologietraject.

4.3.2.2 Voorstel

De term ‘archeologische waarde’ zou best uit deze dossiers worden verwijderd. We stellen echter voor om hier **geen prioriteit** aan te geven omdat de ernst van de mogelijke beheersgevolgen klein is. De aanwezigheid van archeologische waarden werd immers onvoldoende aangetoond, zodat een degelijke advisering van vergunningsplichtige of toelatingsplichtige ingrepen niet zou mogen resulteren in archeologisch onderzoek. Goede communicatie met de zakelijkrechthouder kan volstaan om de vrees hiervoor weg te nemen. Hiervoor kan men verwijzen naar dit rapport. Voor het beheer van eventueel aanwezige maar nog niet gekende archeologie kan de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Diest (ID 11884)⁸ hier volstaan.

4.3.3 Alleen ondergronds aanwezige archeologie

Onder de wet van 1931 en het decreet van 1976 werden negen sites met alleen ondergronds aanwezige archeologie beschermd als monument. Dit gebeurde bij gebrek aan een specifiek archeologisch statuut, niet omdat de rechtsgevolgen beter zouden aansluiten bij de erfgoedwaarden. Ook na ingang van het archeologiedecreet in 1993 werd nog lang niet als archeologische site maar als monument beschermd, vooral door gebrek aan ervaring met het nieuwe instrumentarium (bijv.: steentijdsite Meer Meirberg (ID 4573), Romeins kamp en vicus van Velzeke (ID 10891), Romeinse villa Steenbeke (ID 10945), ...).

4.3.3.1 Problematiek

Het **statuut** is niet goed aangepast aan de erfgoedwaarden.

Het voorziet **geen archeologietraject bij vergunningsplichtige ingrepen** in de bodem. Archeologisch onderzoek kan wel als voorwaarde bij werken worden gevraagd, maar dit houdt twee problemen in:

- De zakelijkrechthouder kan geen aanspraak maken op premies voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of buitensporige opgravingskosten, want deze premies zijn alleen bestemd voor onderzoek dat voortkomt uit een verplichte archeologienota. Dit probleem geldt dus alleen voor vergunningsplichtige werken: voor archeologisch onderzoek naar aanleiding van toelatingsplichtige werken is geen archeologienota vereist en kunnen de premies ook bij een bescherming als archeologische site niet aangevraagd worden.

---

⁸ <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/11884>

- Een afweging van de impact van de werken op de archeologische waarden en een verplichting tot archeologisch terreinonderzoek ter compensatie van die impact zijn niet in de procedure van het archeologietraject bij vergunningsplichtige ingrepen vervat. Ze worden alleen opgestart op het initiatief van de consultant die de vergunningsaanvraag adviseert. Het is in het verleden helaas gebleken dat dit niet altijd even consequent gebeurt, met ongedocumenteerde vernieling van delen van beschermde sites en dus aantasting van de erfgoedwaarden tot gevolg.

De **algemene toelatingsplichten zijn niet goed aangepast aan ondergrondse archeologie**. Ze kunnen zowel overbodige elementen bevatten als te beperkt zijn (bijv.: de aanleg van ondergrondse leidingen is alleen toelatingsplichtig bij het statuut van archeologische site; niet bij andere statuten). De beheersdoelstellingen en toelatingsplichten van oudere dossiers zijn vaak niet of weinig gespecificeerd, waardoor deze terugvallen op de algemene toelatingsplichten.

Metaaldetectie is niet verboden bij monumenten, stads- of dorpsgezichten en cultuurhistorische landschappen. Deze sites zijn hier nochtans heel gevoelig aan, en dit is uiteraard in tegenspraak met de doelstelling van bescherming tot bewaring *in situ* tenzij het niet anders kan, die bij de bescherming als archeologische site wordt nagestreefd. De beschermde sites zijn zeer goed gekend bij de detectoramateurs en worden momenteel zeer vaak opgezocht, waardoor ze stelselmatig dreigen leeggehaald te worden.

4.3.3.2 Voorstel

Omzetten van het statuut naar archeologische site.

Baten:

- Dit neemt bovenstaande problemen volledig weg. Het gaat om potentieel ernstige problemen, zowel voor de zakelijkrechthouder als voor de beschermde erfgoedwaarden.

Kosten:

- Procedure: een omzetting van het statuut vraagt een gelijkaardige procedure als een nieuwe bescherming, maar is iets lichter. Deze procedure kan alleen ingezet worden om gepastere rechtsgevolgen te bekomen, maar niet voor inhoudelijke wijzigingen. Indien ook een aanpassing nodig is van bijvoorbeeld waarden of afbakening, moet het besluit vervangen worden met de daarvoor geëigende procedure.
- Onderzoek: meestal is relatief weinig onderzoek nodig: als er geen inhoudelijke aanpassing nodig is blijft dit beperkt tot bureauonderzoek. Omdat deze besluiten werden opgemaakt omwille van de archeologische waarde zijn inhoudelijke aanpassingen vaak niet nodig.

Mogelijke nadelen:

- Als men een erfgoedpremie wil vragen, moet voor het statuut als archeologische site een beheersplan worden opgemaakt. Voor ondergrondse archeologie is hier echter nog nooit gebruikt van gemaakt. Dit nadeel is dus te verwaarlozen.

Prioriteit:

- Omwille van de relatief gunstige kosten-batenbalans verdienen deze items een **relatief hoge prioriteit**.

Dat is een generiek idee: binnen dit pakket kan prioritering nog verder op dossierniveau bepaald worden op basis van effectieve bedreigingen, mogelijke toekomstige ontwikkelingen, eigendomssituatie, gevoeligheid van het dossier, huidig beheer, enz.

Dit is vooral ook een relatief idee. Ook deze hoge prioriteit blijft **lager dan de prioriteit van opmaak van nieuwe beschermingsdossiers**. De grote achterstand in archeologische

beschermingen is immers een veel belangrijkere problematiek in het huidige archeologische beheer (zie 3.2.3).

4.3.4 Bovengronds zichtbare archeologie

Wanneer onder de wet van 1931 en het decreet van 1976 besluiten werden opgemaakt omwille van archeologische erfgoedwaarden ging het meestal om bovengronds zichtbare archeologie. Romeinse tumuli en middeleeuwse mottes komen het vaakst voor.

4.3.4.1 Romeinse tumuli

Problematiek

- Het **statuut is niet goed aangepast aan de erfgoedwaarden**.
Het heuvellichaam werd beschermd als monument, met daarrond een ‘buffer’ als stads- of dorpsgezicht of landschap.
De bescherming als monument van de heuvels vertoont dezelfde problemen als voor louter ondergrondse archeologie (zie 4.2.3). Omwille van hun belevingswaarde lijkt de nood aan een archeologietraject voor de omzetting naar *ex situ* bewaring hier weliswaar minder aan de orde, maar de toelatingsplichten zijn onvoldoende aangepast en metaaldetectie is niet verboden. Er wordt vaak gedacht dat de bescherming als monument een betere garantie zou bieden voor bewaring *in situ* dan een bescherming als archeologische site, en daarom wenselijk omwille van de belevingswaarde van de grafheuvels. Dit lijkt echter niet correct:
  - Er zijn heel wat praktijkvoorbeelden van als monument beschermde archeologie waarvan delen niet *in situ* bewaard bleven ten voordele van ontwikkelingen. Deze werd dan omgezet naar *ex situ* bewaring door archeologisch onderzoek als voorwaarde bij de vergunning (bijv. het Gallo-Romeins tempelcomplex te Tongeren, ID 2385), maar dit werd soms ook over het hoofd gezien (bijv. ook in het Gallo-Romeins tempelcomplex te Tongeren).
  - Onder het Onroerenderfgoeddecreet kan *in situ* bewaring worden opgenomen in de beheersdoelstellingen van beschermingen als archeologische site, en kunnen er specifieke toelatingsplichten aan gekoppeld worden. Voor bovengronds zichtbare zaken met belevingswaarde zoals Romeinse tumuli is dit goed te onderbouwen en lijkt *in situ* bewaring dus haalbaar.

De zones rond de tumuli werden beschermd als stads- of dorpsgezicht of landschap omwille van open zichten op de grafheuvel, en soms ook omwille van andere erfgoedelementen zoals een holle weg of hoogstamboomgaarden, maar niet omwille van eventueel aanwezige archeologie binnen die zone. Ondertussen wordt het zeer waarschijnlijk geacht dat de tumuli vaak teruggaan op begraafplaatsen uit de ijzertijd, en dat ze tijdens de Romeinse tijd en eventueel later kleinere begravingen en gerelateerde activiteit aantrokken. Onderzoek heeft in elk geval aangetoond dat er rond Romeinse tumuli archeologische sporen voorkomen die er rechtsreeks aan gerelateerd kunnen zijn (geofysisch onderzoek bij de tumuli van Gingelom⁹). Bij de beschermingen als stads- of dorpsgezicht kan echter geen archeologisch onderzoek als voorwaarde bij de vergunning gevraagd worden. Bij beschermingen als landschap kan dat in theorie wel, maar in de praktijk is dit moeilijk verdedigbaar omdat ze niet voor die mogelijke ondergrondse archeologie bedoeld waren. Het is vooral voortschrijdend inzicht in de erfgoedwaarden sinds de bescherming dat om een ander beheer vraagt, en dus om een statuut met andere rechtsgevolgen.

---

⁹ Hier werden mogelijke sporen van Romeinse begraving aangetroffen: De Langhe & Wesemael 2019.

- Hieruit vloeit voort dat de **afbakening van de stads- of dorpsgezichten en landschappen rond de heuvels problematisch is**. Deze houdt immers geen rekening met de waarschijnlijk aanwezige ondergrondse archeologie.
- Los daarvan is de **afbakening van de huidige beschermingsbesluiten soms problematisch**, ook voor de oorspronkelijke erfgoedwaarden:
  - o Bij sommige tumuli is de afbakening van het monument zeer krap, wat in de praktijk al leidde tot het aanploegen van de rand van het heuvellichaam (bijv. Tumulus Bortombe in Landen, ID 1328).
  - o Over verschillende items is ondertussen een ruilverkaveling gegaan, waardoor de afbakening van het omringende stads- of dorpsgezicht of landschap sterk afwijkt van de huidige percelering. Voor de geldigheid van de bescherming is dit geen probleem (de afbakening in het besluit blijft gelden), maar soms wel voor het doel van die beschermingen: de perimeter reikt door de ruilverkaveling soms niet meer tot aan nabijgelegen wegen waardoor het zicht op de tumulus niet gegarandeerd kan worden (bijv. Drie Tommen, Twee Tommen en Avernassetom in Gingelom, ID 2366).

Voorstel

Vervangen door of toevoegen van bescherming als archeologische site.

Meestal vormen de tumuli de enige erfgoedwaarden: de archeologische waarde van de ondergrondse archeologie in en rond de heuvels, en de belevingswaarde van de heuvels. In dat geval kunnen de beschermingen als monument, stads- of dorpsgezicht en landschap vervangen worden door een bescherming als archeologische site. Zones die belangrijk zijn voor de belevingswaarde (bijv. open zicht op de grafheuvels) maar zelf geen archeologische waarde bezitten kunnen worden beschermd als overgangszone. Indien ook andere erfgoedwaarden aanwezig zijn kan de oude bescherming behouden blijven, aangevuld door een nieuwe bescherming als archeologische site.

Baten:

- De ondergrondse archeologie in en rond de tumuli krijgt een aangepast beschermingsstatuut.
- De perimeters worden aangepast aan zowel de aanwezige archeologische waarden als de belevingswaarde in het huidige landschap.

Kosten:

- Procedure: er is steeds een volledig nieuwe bescherming als archeologische site nodig. Meestal worden de oude besluiten best ook opgeheven.
- Onderzoek: de aanpassing van de perimeters vereist uitgebreid terreinonderzoek in de zones rond de tumuli (geofysica, proefsleuven).

Mogelijke nadelen:

- Een nieuw statuut als archeologische site noodzaakt de opmaak van een beheersplan als men een erfgoedpremie wil aanvragen. Voor de als archeologische site beschermde items werd deze premie tot heden maar één keer aangevraagd (Middenpaleolithische site Veldwezelt-Hezerwater in Lanaken, ID 3422), waardoor dit nadeel te verwaarlozen kan lijken. Voor andere beschermingsstatuten gebeurde het echter ook: in 2011 vroeg de gemeente Gingelom onderhoudspremies aan voor de Drie Tommen (ID 2349) en de Twee Tommen (ID 2368). Ook verschillende andere tumuli zijn eigendom van gemeentes. Dit nadeel kan voor bovengronds zichtbare archeologie dus wel relevant zijn. Het wordt best besproken met de zakelijkrechthouder voorafgaand aan eventuele wijziging van het dossier.

Baten:

- zie tumuli (4.2.4.1).

Kosten:

- Voor A: zie alleen ondergronds aanwezige archeologie (4.2.3).
- Voor B en C: zie tumuli (4.2.4.1).

Mogelijke nadelen:

- Parallel aan alleen ondergronds aanwezige archeologie (4.2.3) en tumuli (4.2.4.1).

Prioriteit:

- Voor A kan in principe een relatief hoge prioriteit gesteld worden zoals voor alleen ondergronds aanwezige archeologie (zie 4.2.3). De kosten-baten verhouding van B en C loopt dan weer parallel aan de Romeinse tumuli, waaruit een lage prioriteit volgt (zie 4.2.4.1). Net zoals de tumuli zouden mottes echter **best thematisch als een geheel** behandeld worden (zie 4.2.4.1). De prioriteit van aanpassing van besluiten volgt dan de prioriteit van dit thematisch project.

4.3.5 Archeologie als onderdeel in bescherming van bouwkundig erfgoed

4.3.5.1 Problematiek

In 30 besluiten werd archeologie meegenomen als onderdeel in een bescherming van bouwkundig erfgoed, maar ligt de focus er niet op. Dit varieert van 'ondergrondse resten' binnen opstaande gebouwen tot zones langs de huidige gebouwen met muurresten en/of ondergrondse resten van voorgangers of gerelateerde gebouwen. Het **statuut is hier correct voor het eigenlijke doel van de bescherming, maar minder geschikt voor het meegenomen archeologische erfgoed**. In het huidige beheer kan archeologisch onderzoek gevraagd worden als voorwaarde bij de vergunning, maar dit heeft nadelen voor zowel de zakelijkrechter als voor de erfgoedwaarden (zie 4.2.3).

4.3.5.2 Voorstel

Geen aanpassing of toevoegen van bescherming als archeologische site.

Wanneer de archeologische erfgoedwaarden van deze besluiten gelegen zijn in/onder een opstaand gebouw, verschillen deze niet van de archeologische waarden binnen de vele beschermde monumenten waar deze niet specifiek in het besluit worden vermeld (bijv. de meeste kerken, abdijen, kloosters). Het is dan ook weinig zinvol om alleen deze besluiten aan te passen; om deze problematiek terdege aan te pakken zouden de besluiten van alle kerken, abdijen, kloosters, enz. moeten aangepast worden. De omvang hiervan maakt dit echter volstrekt onhaalbaar. We stellen daarom voor om de **besluiten met archeologische erfgoedwaarden binnen opstaand bouwkundig erfgoed niet aan te passen**. Het beheer van de archeologische erfgoedwaarden blijft hier voorlopig verlopen door middel van archeologisch onderzoek als voorwaarde bij de vergunning, net zoals alle bouwkundig erfgoed met archeologische resten die niet vermeld worden in het besluit.

Wanneer de archeologische resten zich buiten het opstaand bouwkundig erfgoed bevinden, in een afzonderlijke zone (bijv. Abdij Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth in Lier, ID 7491), komen zowel de erfgoedwaarden als de beheersproblematiek sterk overeen met alleen ondergronds aanwezige archeologie (zie 4.2.3). Bij slechts zes aanduidingsobjecten kan het onderscheid tussen de zone(s) met

bouwkundig en archeologisch erfgoed duidelijk gemaakt worden. We stellen daarom voor om deze zes besluiten aan te passen in de geest van de besluiten met alleen ondergronds aanwezige archeologie. Omzetten van het statuut is echter onmogelijk door het aanwezige bouwkundig erfgoed. Daarom stellen we voor om een **bescherming als archeologische site toe te voegen aan de besluiten met archeologische erfgoedwaarden in een afzonderlijke zone buiten opstaand bouwkundig erfgoed**. De volgende baten, kost en prioritering gelden uiteraard alleen voor deze zes aan te passen besluiten.

Baten:

- Zie alleen ondergronds aanwezige archeologie (4.2.3).

Kosten:

- Procedure: er is steeds een volledig nieuwe bescherming als archeologische site nodig.
- Onderzoek: meestal is relatief weinig onderzoek nodig: als er geen inhoudelijke aanpassing nodig is blijft dit beperkt tot bureauonderzoek. Omdat de archeologische erfgoedwaarden expliciet werden opgenomen in de besluiten zijn inhoudelijke aanpassingen meestal niet nodig.

Mogelijke nadelen:

- Zie alleen ondergronds aanwezige archeologie (4.2.3).

Prioriteit:

- De kosten-baten verhouding loopt bijna gelijk aan alleen ondergronds aanwezige archeologie (zie 4.3.2). Alleen de procedure is iets zwaarder. Daarom stellen we een gelijkaardige **relatief hoge prioriteit** voor, die echter lager ligt dan de opmaak van nieuwe beschermingsdossiers.

6 LITERATUUR

COUSSERIER K. & RIBBENS R. 2019: *De bescherming van archeologisch erfgoed Evaluatie van de beschermingsbesluiten*, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 109, Brussel. <https://id.erfgoed.net/infocat/publicaties/5157>

DE CLERCQ L. (red.) 2017: *Doelmatigheidsanalyse van het beschermingsinstrumentarium fase 1: de geschiedenis van het beschermen 1931 - 2016*, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 65, Brussel. <https://id.erfgoed.net/infocat/publicaties/432>

DE LANGHE H. & WESEMAEL E. 2019: *Archeologienota Gingelom, Tombeweg. Bouw van drie windturbines*, ARON rapport 725, Tongeren.

id	gemeente	naam	wettelijk kader	statuut	beschermingsdatum
113	Aarschot	Primitieve parochie van Weerde	Archeologiedecreet	archeologische site	22/06/2009
122	Boutersem	Site van Butsel	Archeologiedecreet	archeologische site	22/08/2012
126	Huldenberg	Middenneolithische site Ottenburg	Archeologiedecreet	archeologische site	10/05/2010
142	Diest	Minderbroedersklooster: site	Monumentendecreet	monument	14/04/1997
225	Hoeilaart	Priorij van Groenendaal: ondergrondse relict	Monumentendecreet	monument	1/10/1998
516	Grimbergen	Senecaberg: burchtheuvel	Monumentendecreet	monument	18/09/1981
517	Grimbergen	Senecaberg	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	18/09/1981
533	Haacht	Kasteel van Roost: omwallingsresten en site	Monumentendecreet	monument	21/12/1998
553	Diest	Warandepark	Monumentendecreet	monument	4/12/2003
570	Landen	Tumulus van Middelwinden	Wet 1931	landschap	30/12/1933
571	Landen	Motte van Rumsdorp	Monumentendecreet	monument	13/03/1979
574	Landen	Motte van Rumsdorp met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	13/03/1979
849	Diest	Woning De Roskam	Wet 1931	monument	11/08/1943
854	Diest	Woning de Fontyn	Wet 1931	monument	11/08/1943
857	Diest	Hof van Nassau: oudste gedeelten	Wet 1931	monument	11/08/1943
880	Diest	Stadswoning	Wet 1931	monument	11/08/1943
885	Diest	Woning In Den Zoeten Inval	Wet 1931	monument	11/08/1943
889	Diest	Woning In 't Haasken	Wet 1931	monument	11/08/1943
891	Diest	Woning De Roos	Wet 1931	monument	11/08/1943
893	Diest	Burgerhuizen De Gulden Boomen en De Korenbloemen	Wet 1931	monument	11/08/1943
895	Diest	Woning Het Huisken van Emmaus	Wet 1931	monument	11/08/1943
899	Diest	Woning De Leliekamer	Wet 1931	monument	11/08/1943
911	Londerzeel	Herenhuis De Burcht	Monumentendecreet	monument	23/07/1989
912	Diest	Gildehuis De Keyzer	Wet 1931	monument	11/08/1943
916	Diest	Refugiehuis In de Witte Engel	Wet 1931	monument	11/08/1943
918	Diest	Woning Het Dambord	Wet 1931	monument	11/08/1943
923	Diest	Woning De Helle	Wet 1931	monument	11/08/1943
927	Diest	Herenhuis De Bloempot	Wet 1931	monument	11/08/1943
929	Diest	Brouwerij De Drie Kronen	Wet 1931	monument	11/08/1943
934	Diest	Brouwerswoning In de Palmboom	Wet 1931	monument	11/08/1943
940	Diest	Woning Het Spijker	Wet 1931	monument	11/08/1943
962	Londerzeel	Feodale motte	Wet 1931	landschap	7/07/1975
967	Diest	Refugiehuis abdij van Averbode met kapel	Wet 1931	monument	11/08/1943
1002	Herne	Kartuizerklooster Onze-Lieve-Vrouw-Kapelle: ondergrondse en bovengrondse relict	Monumentendecreet	monument	20/01/2003
1049	Tienen	Tumuli van Grimde	Archeologiedecreet	archeologische site	6/11/2012
1134	Leuven, Bierbeek, Oud-Heverlee	Heverleebos en Meerdaalwoud	Wet 1931	landschap	13/09/1974
1165	Rotselaar	Abdij van Vrouwenpark: boven- en ondergrondse overblijfselen	Monumentendecreet	monument	1/10/1998
1203	Dilbeek	Kasteel de Viron, bijgebouwen en kasteelpark met oude ringwalsite	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	6/02/1990
1260	Landen	Domein Gitterdal	Wet 1931	landschap	19/04/1978
1283	Leuven, Bierbeek, Oud-Heverlee	Kesselberg	Wet 1931	landschap	14/12/1973
1296	Landen	Tombe van Pepijn	Monumentendecreet	monument	17/11/1981
1301	Landen	Hunsberg	Monumentendecreet	monument	17/11/1981
1318	Landen	Sint-Gertrudiskerk: resten	Monumentendecreet	monument	17/11/1981
1320	Landen	Tumulus Waasmontse Tom	Monumentendecreet	monument	28/03/1979
1325	Landen	Tumulus Waasmontse Tom met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	28/03/1979
1328	Landen	Tumulus Bortombe	Monumentendecreet	monument	21/08/1979
1329	Landen	Tumulus Bortombe met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	21/08/1979
1330	Tienen	Tumuli van Grimde	Monumentendecreet	monument	1/03/1978
1335	Tienen	Tumuli van Grimde met omgeving	Wet 1931	landschap	1/03/1978
1340	Landen	Feodale motte van Wange	Monumentendecreet	monument	8/09/1981
1547	Zemst	Hof van Nedergem: funderingsresten	Monumentendecreet	monument	27/08/1993
1592	Sint-Pieters- Leeuw	Wilderkasteel	Wet 1931	monument	26/03/1974
1916	Borgloon	Restanten gravenburcht: heuvel en gracht	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	13/11/2003
2050	Tongeren	De Mot	Monumentendecreet	monument	10/08/1976
2053	Tongeren	Motweide	Wet 1931	landschap	10/08/1976
2057	Tongeren	Motweide	Monumentendecreet	monument	25/06/2002
2074	Ham, Leopoldsburg	Schans van Gerhees	Monumentendecreet	monument	27/05/2005
2099	Tongeren	Basiliek Onze-Lieve-Vrouw met omgeving	Archeologiedecreet	archeologische site	14/05/2010
2117	Dilsen-Stokkem	Kasteelpark: resten van de burcht	Monumentendecreet	monument	17/06/2004
2293	Riemst	Dorpskern Millen	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	14/10/1980
2349	Gingelom	Drie Tommen	Monumentendecreet	monument	13/03/1979
2366	Gingelom	Drie Tommen, Twee Tommen en Avernassetom met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	13/03/1979
2368	Gingelom	Twee Tommen	Monumentendecreet	monument	13/03/1979
2369	Gingelom	Avernassetom	Monumentendecreet	monument	13/03/1979

id	gemeente	naam	wettelijk kader	statuut	beschermingsdatum
2377	Tongeren	Romeinse stadswoning en toren, 10de- en 12de-eeuwse monasteriummuur: muurresten	Monumentendecreet	monument	23/06/1999
2385	Tongeren	Gallo-Romeins tempelcomplex	Monumentendecreet	monument	13/10/1997
2555	Bilzen	Sint-Quintinuskerk: muur- en funderingsresten en keermuur	Monumentendecreet	monument	25/07/1996
2583	Tongeren	Romeins aquaduct	Archeologiedecreet	archeologische site	22/06/2009
2639	Bilzen	Abdij van Munsterbilzen: abdissenresidentie, ondergrondse resten, parochiekerk en portaalvleugel	Monumentendecreet	monument	9/07/2003
2657	Voeren	Hoeve Den Hof	Monumentendecreet	monument	16/06/2000
2658	Voeren	Hoeve Den Hof met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	16/06/2000
2696	Lanaken	Kasteel Pietersheim: burcht- en kasteelruïne met omgrachting	Monumentendecreet	monument	4/07/1996
2847	Zonhoven	De Holsteen	Wet 1931	landschap	11/09/1967
2867		Tumulus Graf van Gutshoven	Monumentendecreet	monument	24/07/1981
2897	Heers	Tumulus Graf van Gutshoven met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	24/07/1981
3185	Sint-Truiden	Commanderij van Bernissem en omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	19/06/1982
3197	Hoeselt	De Mot met gracht	Monumentendecreet	monument	10/11/1982
3204	Hoeselt	De Mot met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	10/11/1982
3206	Kinrooi	Burcht van Kessenich	Monumentendecreet	monument	30/04/2004
3223	Lanaken	Motte In de Burg	Monumentendecreet	monument	1/03/1978
3224	Lanaken	Motte In de Burg met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	1/03/1978
3225	Lanaken	Norbertiesenklooster: archeologische overblijfselen	Monumentendecreet	monument	28/09/1994
3248	Tongeren	Tumulus Herstappeltom	Monumentendecreet	monument	10/08/1976
3256	Tongeren	Tumulus Herstappeltom: omgeving	Wet 1931	landschap	10/08/1976
3341	Riemst	Tumulus Gentombe	Monumentendecreet	monument	10/08/1976
3342	Riemst	Tumulus Gentombe met omgeving	Wet 1931	landschap	10/08/1976
3347	Tongeren	Tumulus Aan het Binnenveldje	Monumentendecreet	monument	7/09/1979
3372	Tongeren	Tumulus	Monumentendecreet	monument	7/09/1979
3373	Tongeren	Tumulus	Monumentendecreet	monument	7/09/1979
3374	Tongeren	Tumuli met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	7/09/1979
3378	Maasmechelen	Kerkhof met ondergrondse funderingen kerk, grafzerken, hekwerk en boom	Monumentendecreet	monument	5/07/1996
3393	Sint-Truiden	Donjon van Brustem	Wet 1931	monument	28/03/1956
3396	Sint-Truiden	Donjon van Brustem met omgeving	Wet 1931	landschap	28/03/1956
3422	Lanaken	Middenpaleolithische site Veldwezelt-Hezerwater en talud	Archeologiedecreet	archeologische site	7/12/2007
3500	Riemst	Plateau van Caestert	Wet 1931	landschap	27/11/1978
3508	Leuven	Keizersberg	Archeologiedecreet	archeologische site	3/10/2014
3542	Halen	Verdwenen kerk van Zelem	Archeologiedecreet	archeologische site	6/11/2014
3591	Riemst	Burcht van Millen: overblijfselen motte, donjon, waterburcht en renaissancekasteel	Monumentendecreet	monument	19/04/2000
3643	Riemst	Middeleeuwse motte	Monumentendecreet	monument	14/10/1980
3655	Heers	Kasteelhoeve en -site de Montferrant: omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	13/07/2005
3796	Tongeren	Samenhorende burgerhuizen: tuin met onder- en bovengrondse restanten	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	12/05/2005
3869	Sint-Truiden	Tumulus op het Tomveld	Monumentendecreet	monument	13/03/1979
3880	Sint-Truiden	Tumulus op het Tomveld met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	13/03/1979
4248	Antwerpen	Burchtzone	Archeologiedecreet	archeologische site	17/06/2010
4359	Brecht	Waterhoeve met omgeving	Wet 1931	landschap	5/01/1973
4427	Arendonk, Oud-Turnhout	Finaalpaleolithisch en mesolithisch sitecomplex De Liereman	Archeologiedecreet	archeologische site	4/06/2013
4439	Mechelen	Zennegat	Archeologiedecreet	archeologische site	3/10/2014
4553	Puurs, Sint-Amands	Vallei van de Molenbeek	Wet 1931	landschap	29/05/1995
4573	Hoogstraten	Federmessersite Meirberg	Monumentendecreet	monument	1/02/1993
4579	Bornem	Motte den Dulf	Monumentendecreet	monument	21/02/1978
4652	Oud-Turnhout	De Liereman-fase 1: uitbreiding	Landschapsdecreet	landschap	23/02/2006
4705	Boechout	De Melkkuip	Landschapsdecreet	landschap	11/01/1999
4869	Balen	Pastorie Sint-Willibrordusparochie met poortgebouw en omgeving	Wet 1931	monument	4/05/1973
7491	Lier	Abdij Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth: omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	3/06/1986
7754	Rotselaar	Kasteelsite van Wezemaal	Archeologiedecreet	archeologische site	16/12/2014
7850	Landen	Site van Sinte Gitter	Archeologiedecreet	archeologische site	9/02/2015
7851	Antwerpen	Nieuwerck Onze-Lieve-Vrouwekathedraal	Archeologiedecreet	archeologische site	9/02/2015
8410	Beveren	Singelberg	Wet 1931	landschap	22/10/1975
8709	Merelbeke	Kerkhof en calvarieberg, site met motte	Monumentendecreet	monument	10/02/2000
8861	Oudenaarde	Talud, kerkhof en kasseiverharding	Monumentendecreet	monument	23/11/1998
9251	Herzele	Motte	Monumentendecreet	monument	1/07/1981
9277	Heers	Tumulus	Monumentendecreet	monument	28/08/1979
9278	Heers	Tumulus met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	21/08/1979
9291	Riemst	Tumulus	Monumentendecreet	monument	1/08/1980
9292	Riemst	Tumulus met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	1/08/1980

id	gemeente	naam	wettelijk kader	statuut	beschermingsdatum
9350	Herzele	Parochiekerk Sint-Mauritius met motte en omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	1/07/1981
9406	Zottegem	Domein Egmontkasteel: bovengrondse en ondergrondse overblijfselen	Monumentendecreet	monument	12/01/1987
10025	Gent	Kasteeldomein Vilain: kasteel, toegangsbrug en toegangspoort	Monumentendecreet	monument	18/07/1980
10026	Gent	Kasteeldomein Vilain: park, omwalling en omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	18/07/1980
10130	Riemst	Bandkeramische nederzetting aan de Toekomststraat	Archeologiedecreet	archeologische site	3/03/2015
10173	Bekkevoort	Middenneolithische site Hermansheuvel	Archeologiedecreet	archeologische site	2/03/2015
10378	Wortegem-Petegem	Kasteeldomein de Ghellinck	Monumentendecreet	monument	10/06/1999
10382	Wortegem-Petegem	Kasteeldomein de Ghellinck: voorhof met brug	Monumentendecreet	monument	10/06/1999
10396	Maldegem	Kasteel en dorpskern van Middelburg	Archeologiedecreet	archeologische site	21/06/2005
10417	Geraardsbergen	Kasteelsite van Schendelbeke	Archeologiedecreet	archeologische site	6/11/2012
10420	Gent	Site van het Prinsenhof	Archeologiedecreet	archeologische site	9/02/2015
10443	Zonhoven	Kolverenschan	Archeologiedecreet	archeologische site	28/05/2013
10448	Brugge	Chartreuse	Archeologiedecreet	archeologische site	20/04/2005
10457	Brugge	Circulaire structuur Ver-Assebroek	Archeologiedecreet	archeologische site	19/03/2012
10462	Spiere-Helkijn	Hoge Hof	Archeologiedecreet	archeologische site	16/03/2012
10891	Zottegem	Romeins kamp en vicus	Monumentendecreet	monument	8/03/1993
10945	Zottegem	Romeinse villa Steenbeke	Monumentendecreet	monument	8/03/1993
10965	Evergem	Motte De Hoge Wal	Monumentendecreet	monument	30/03/1994
10974	Maldegem	Castellum van Maldegem-Vake	Monumentendecreet	monument	22/06/1994
11004	Oudenaarde	Portus en Sint-Salvatorsabdij	Monumentendecreet	monument	8/03/1995
11029	Zwalm	Kasteeldomein van Roborst: motte	Monumentendecreet	monument	19/11/1996
11040	Wichelen	Motte Meirbos en galgenveld	Monumentendecreet	monument	4/02/1999
11614	Damme	Site Ten Doele	Wet 1931	landschap	30/03/1987
11648	Koksijde	Archeologische site Abdij Onze-Lieve-Vrouw-ter-Duinen	Monumentendecreet	monument	23/12/1986
11695	De Panne	Westhoekduinen	Wet 1931	landschap	31/12/1940
11772	Kortemark	Mottekasteel De Hogen Andjoen	Wet 1931	landschap	6/07/1957
12019	Brugge	Kapittelkerk Sint-Donaas en klooster: ondergrondse resten	Monumentendecreet	monument	2/03/1990
12394	Heuvelland	Galooie motte	Monumentendecreet	monument	13/04/1981
12397	Heuvelland	Galooie motte met omgeving	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	13/04/1981
12650	Knokke-Heist	Site Oud Fort Isabella en omgeving	Monumentendecreet	monument	15/10/2003
12731	Meulebeke	Kasteeldomein Ter Borch	Monumentendecreet	stads/dorpsgezicht	15/04/2004
12771	Kortrijk	Toren, muur en archeologische site	Monumentendecreet	monument	23/02/2001
13054	Oostende	Batterij Saltzwedel-neu	Monumentendecreet	monument	26/03/2010
13247	Kortemark	Barisdamhoeve: omwalde motte met boerenwoning	Monumentendecreet	monument	13/11/2002
13466	Poperinge	Verdwenen kasteel van Reningelst	Monumentendecreet	monument	29/05/1997
13505	Veurne	Circulaire burcht	Monumentendecreet	monument	9/06/1995
13809	Bilzen	Abdijite van Munsterbilzen	Archeologiedecreet	archeologische site	18/01/2016
13817	Zoutleeuw	Spaanse citadel van Zoutleeuw	Archeologiedecreet	archeologische site	18/01/2016
14863	Gent	Bourgoyen-Ossemeersen	Onroerendergoeddecreet	landschap	13/09/2016
14913	Diest	Schans van Kelbergen	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	15/12/2016
14916	Damme	Krinkeldijk met dijkbegroeiing	Onroerendergoeddecreet	monument	15/12/2016
15052	Wichelen	Prehistorische site Bergenmeersen	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	14/02/2017
15054	Sint-Truiden	Benedictijnenabdij Sint-Trudo	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	16/02/2017
15058	Kortrijk	Woning De Croone	Onroerendergoeddecreet	monument	22/02/2017
15059	Aalter	Romeins castellum op het Loveld	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	7/03/2017
15060	Gooik	Romeinse vicus van Kester	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	9/03/2017
15069	Leuven	Domein Puthof	Onroerendergoeddecreet	monument	21/03/2017
15075	Brugge	Markt en Burg met omgeving	Onroerendergoeddecreet	stads/dorpsgezicht	15/03/2017
15089	Geraardsbergen	Priorij Hunnegem	Onroerendergoeddecreet	stads/dorpsgezicht	19/04/2017
15090	Geraardsbergen	Priorij Hunnegem: kloostervleugels met pandhof, zusterkoor en speelplaats	Onroerendergoeddecreet	monument	19/04/2017
21037	Limburg	Stadswoning Limburg	Onroerendergoeddecreet	monument	23/05/2017
21039	Geetbets	Burcht van Rummen	Onroerendergoeddecreet	landschap	6/06/2017
21066	Spiere-Helkijn	Middenneolithische site De Hel	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	28/06/2017
21071	Herk-de-Stad	Site Donk - Oud Kerkhof	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	7/07/2017
21072	Pelt	Celtic field complex Kolisbos	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	7/07/2017
21130	Riemst	Hoogtenederzetting plateau van Caestert	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	8/03/2017
21134	Moerbeke	Ruïne hof van Coudenborn	Onroerendergoeddecreet	monument	23/12/2016
21174	Leuven	Hoogtenederzetting op de Kesselberg	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	28/06/2017
21177	Gent	Nijverheidsschool en lagere school uit 1857-1912	Onroerendergoeddecreet	monument	7/07/2017
21184	Brugge	Groene Rei met omgeving	Onroerendergoeddecreet	stads/dorpsgezicht	16/06/2017
97647	Heuvelland	Mijnkraters bij hoeve Hollandse Schuur	Onroerendergoeddecreet	monument	7/02/2018
97648	Heuvelland	Mijnkraters Eerste Wereldoorlog Kruisstraat	Onroerendergoeddecreet	monument	7/02/2018
97649	Heuvelland	Mijnkrater Maedelstede	Onroerendergoeddecreet	monument	7/02/2018
97650	Heuvelland	Mijnkraters Peckham	Onroerendergoeddecreet	monument	7/02/2018
97651	Heuvelland	Mijnkraters bij Petit Bois	Onroerendergoeddecreet	monument	7/02/2018
97652	Ieper	Mijnkrater Caterpillar	Onroerendergoeddecreet	monument	12/06/2017

id	gemeente	naam	wettelijk kader	statuut	beschermingsdatum
97653	Ieper	Mijnkraters Palingbeek	Onroerendergoeddecreet	monument	7/02/2018
97654	Ieper	Mijnkraters Sanctuary Wood	Onroerendergoeddecreet	monument	12/06/2017
97655	Ieper	Mijnkraters Sint-Elooi	Onroerendergoeddecreet	monument	7/02/2018
97672	Bornem	Pastoor Huveneersheuvel	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	17/04/2018
113329	Mol	Grafheuvelcomplex te Postel	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	17/07/2018
113330	Beringen	Schans van Korspel	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	17/07/2018
113390	Heuvelland	Hoogtenederzetting op de Kemmelberg	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	18/09/2019
113391	As	Schans van Niel-bij-As	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	18/09/2018
113538	Ieper	Eerste Wereldoorlog-slagveld van Bellewaarde Ridge	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	13/05/2019
113571	Dilsen-Stokkem	Romeinse vicus op plateau De Kommel	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	12/06/2019
127159	Bocholt	Urnengrafveld van de Dorperheide	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	28/10/2020
127720	Ninove	Middeleeuwse burcht	Onroerendergoeddecreet	archeologische site	22/09/2021